ZEEUWS Weerzien

Nr. 23 zevende jaargang - winter 2024/2025 | GRATIS krant vol herinneringen | Stichting Zeeuws Weerzien

Wij voeren liever een goed gesprek

Altijd bereikbaar. Of je nu naast elkaar zit of duizenden kilometers van elkaar verwijderd bent. Tegenwoordig bellen we mobiel, overal, en we chatten, appen, zoomen, mailen. Je zou vergeten dat er ooit een tijd was dat de postbode meer in de brievenbus stopte dan reclame en rekeningen. Dat er een tijd was dat de telefoon een draaischijf had. Zeeuws Weerzien gaat in dit nummer offline. Voor een goed gesprek.

door Jan van Damme

,,Zo, ben je ook maar een keer op pad gegaan?"
,,Ja, het weer is er naar hé. 't Is al zo lang grijs geweest, je zou er neerslachtig van worden. Daarom..."
,,Daarom dacht ik, hup op de fiets, laten we maar eens buiten gaan kijken. Mijn vrouw begon zo zenuwachtig door het huis te lopen, ik had te veel op d'r lip gezeten, dat kon ik zo wel merken. Moet je niet een keer de boer op, zei ze. En ze had gelijk. Anders had ze me vast en zeker om boodschappen gestuurd, en daar had ik geen zin in."

Dichtgeslibd

,,Heb je al gezien dat daar het halve veld onder water staat? Nou heeft het best flink geregend de laatste tijd, maar die boer heeft zijn land niet goed klaargelegd. Dat kun je zo wel zien, op het veurende is het helemaal dichtgeslibd."
,,Ach man, dat heb je met die boeren van tegenwoordig. Ze kijken hele dagen op hun computer of ze kunstmest moeten strooien of moeten spuiten, maar zelf hebben ze geen benul meer van het land. Ze verstaan hun eigen grond niet meer. Zie jij nog wel eens een boer die een aar tussen zijn handen wrijft en de tarwekorrels proeft?"

Echte boer

,,Nee, ik weet het. Als je het daarover hebt, ken je die film over de vader van Jos de Putter? Het is een schone dag geweest, heb je die ook gezien? Daar stond die vader op het veld en proefde of de tarwe rijp was. Een echte boer hé, die nog aanvoelde hoe het met zijn gewassen ging."
,,Veel zeggen deed hij overigens niet."
,,Als je je land kent, hoef je niet veel te zeggen."
,,..."
,,Hé, de wind steekt op. Zie je daar die lucht boven Cadzand? Je zou willen dat al die flats daar de wolken zouden tegenhouden."
,,Maar dat gaan ze niet doen."
,,Ach ja, met al die makelaars en die bouwers is het net als met de boeren. Wie haalt het nou in z'n bolle hoofd om daar aan de kust zo'n muur op te trekken. Dat de Vlamingen dat doen, alla. Maar hier. Ja, ik weet het de Duitsers zijn terug. Toch is de oorlog echt voorbij."
,,Dat moet je niet te hard zeggen. Op het nieuws gaat het alleen maar over drones en raketten. Wie zegt dat die niet naar hier kunnen vliegen?"

Koffie

,,Het wordt fris. Vroeg donker hé. Allez, de koffie zal thuis wel klaar staan."
,,Denk je? Wij hebben zo'n machine tegenwoordig die zelf zijn bonen maalt. Een druk op de knop..."
,,Misschien dat die boer zijn land nog maar een keer open moet trekken. Dan kan er wat lucht in."
,,Aju, het was goed om elkaar weer eens te zien."
,,Houd je roer recht. Ik denk dat ik mijn licht maar aan doe."

Nel Verhage uit Terneuzen was op deze foto uit 1959 drie jaar en heette toen Nelleke. Haar ouders hadden een bakkerij met winkel in de Nieuwstraat in Terneuzen. Die telefoon was voor de bestellingen en niet om, zoals de kleine Nel doet, eens gezellig te kletsen.
Foto Archief Nel Verhage

Alles draait om geld

Tegenwoordig betalen we bijna alles met een pasje of met de telefoon. Maar hoe zat het vroeger met geldzaken? We kregen ons salaris contant in een loonzakje en als we wat overhielden stopten we het in een spaarpot of brachten het naar de bank om het daaar op onze rekening te storten. We hadden een Zilvervloot-rekening en als we met vakantie gingen wisselden we onze guldens om bij een grenswisselkantoor. We kochten op de pof bij de kruidenier en hadden speciaal potjes voor gas en licht. Ons lentenummer staat in het teken van geld. Wie heeft er nog herinneringen aan geldzaken uit die tijd. Laat het ons weten via redactie@zeeuwsweerzien.nl of Redactie Zeeuws Weerzien, Postbus 33, 4350 AA Veere

Verdwenen beroep: 'Verkeerd verbonden' Pagina 3

Briefjes doorgeven aan klasgenoten Pagina 4

Marifoon had ook een 'kletskanaal' Pagina 14

zorgt in zeeland
svrz
www.svrz.nl

"De klanken van zeemansliedjes houden de herinneringen aan mijn zeevarend verleden levend"

Bij SVRZ weten we dat u nog steeds dezelfde persoon bent als vroeger. Daar passen we onze zorg op aan, zodat u kunt zijn wie u bent.

Jezelf zijn bij SVRZ

Lees hier het verhaal van meneer Wisse.

Fancy Cooking
Love to cook

Fancy Cooking:
Service, Advies en Kwaliteit

Bij Fancy Cooking zijn we gepassioneerd over koken en het voorzien van onze klanten van hoogwaardige kook- en barbecueproducten. We begrijpen dat de juiste tools in de keuken het verschil maken. Daarom hechten we veel waarde aan de service die we onze klanten bieden en staan we klaar om jou te helpen.

Onze klantenservice is erop gericht om jou te helpen bij het vinden van het juiste product dat perfect past bij jouw kookbehoeften. Op zoek naar de ideale pan? Ons personeel bestaat uit experts met uitgebreide kennis over ons assortiment, van gietijzeren pannen en anti-aanbakmodellen tot barbecue-accessoires en meer. Zij voorzien je graag van deskundig advies en begeleiding om de juiste keuze te maken.

Ook na je aankoop kun je rekenen op onze uitstekende after-sales service. Mocht je onverhoopt problemen ondervinden met een product dat je bij ons hebt gekocht, dan doen we er alles aan om dit

snel en efficiënt op te lossen. We zorgen ervoor dat eventuele klachten professioneel worden behandeld, zodat je met een tevreden gevoel kunt genieten van je aankoop.

Onze pannen merken:
- Berghoff
- Combekk
- Le Creuset
- Point Virgule

Dé kookwinkel van Zeeland!

Coosje Buskenstraat 174 - Vlissingen - tel. 085 050 8088 - www.fancycooking.nl

- Advertorial -

Een kaart vol herinneringen

Monuta Adrienne Klein
De steun bij ieder afscheid.

Het thema van deze editie van Zeeuws Weerzien is communicatie. Ook bij een uitvaart komt communicatie op veel manieren aan de orde. En het draait daarbij vooral om één ding: laten weten wie de overledene was en wat hij / zij betekende voor de mensen.

Van de familie uit naar de mensen toe is de eerste vorm van communicatie meestal een rouwkaart om een overlijden bekend te maken. Ook wordt er vaak een advertentie geplaatst in de krant, en steeds vaker een bericht gedeeld via social media (Facebook bijvoorbeeld). Soms levert het opmaken van de kaart mooie gesprekken op. Welke tekst past bij de overledene? Een bijbeltekst of een liedtekst of een mooie dichtregel? En wat zeg je in een kaart over de overledene? 'Onze lieve, zorgzame, eigenwijze, spraakzame, creatieve, … ' Verder communiceert de familie – heel praktisch - de tijden waarop afscheid genomen kan worden, en soms zijn er extra wensen; denk bijvoorbeeld aan een zin als 'onze lieve moeder hield van bloemen'. Een uitnodiging om als gast bij de uitvaart een bloem mee te nemen. Vaak wordt een foto gekozen om op de rouwkaart af te drukken. De familie communiceert een beeld dat recht doet aan wie iemand was. Een lachend gezicht, een hobby, het werk.

Zo is een rouwkaart vaak het eerste begin van het verhaal dat de familie graag over de overledene wil vertellen. Het verhaal dat in de dagen erna verder wordt verteld. In een toespraak tijdens de afscheidsbijeenkomst bijvoorbeeld, maar ook door de gekozen muziek en voorwerpen die een herinnering met zich dragen en die op of bij de kist staan.

Condoleren

Er is ook communicatie van de mensen uit naar de familie. Zij sturen een kaart om hun medeleven te betuigen, vaak als reactie op de rouwkaart van de familie. Of zij schrijven iets in het condoleanceregister. De mensen wensen sterkte, beloven dat zij er willen zijn om te helpen, en zij troosten de familie soms door een persoonlijke herinnering op te schrijven aan de overledene. Tijdens een condoleance is er een handdruk, een omhelzing en altijd de woorden: gecondoleerd met het verlies van … 'Ik leef met je mee', zeg je op die manier. 'Ik zie jouw verdriet.' Veel mensen communiceren dat gevoel ook in de wijze waarop zij zich kleden. Nog altijd gaan veel mensen in gepaste kleding naar een uitvaart. Al communiceert de familie soms iets anders: 'Kom zoals je bent' (doe niet te formeel, zeggen ze dan); '… hield niet van zwarte kleding'. Dan probeer je natuurlijk om daar rekening mee te houden.

Spontaan

Al deze vormen van communicatie verlopen volgens afspraak, zou je kunnen zeggen. Mensen herkennen een rouwkaart aan de vorm, begrijpen wat je in een condoleanceboek hoort te schrijven en wachten geduldig en ingetogen als de rij bij de condoleance lang is. Tussen al die vaste vormen in, blijft een uitvaart je soms juist bij door iets wat daar net buiten valt. Een van de sprekers besluit te zingen waar iedereen een toespraak verwachtte. Twee zussen lopen hand in hand naar het graf, terwijl ze al jaren geen contact meer hadden. Er komt iemand bij de familie op bezoek en durft stil te zijn en komt alleen maar om te luisteren. Ook dat is communicatie. Juist dat.

Communicatie; of wat ik nooit zal vergeten

Dat je stil was
Ook toen de stilte lang duurde
En de meeste mensen iets zouden hebben gezegd
In de trant van:
Ik begrijp het, ik heb ook ..
Terwijl ze van niets weten
Of Je bent jong, dus je kunt straks weer of nog …
Terwijl ik niets anders wil dan terug in de tijd
Of Ik heb de laatste tijd zo'n hoofdpijn
Terwijl ik hen daar nooit over heb gehoord
Of …

Dat je stil was en mij liet
Ook toen de stilte oneindig lang leek te duren

Zeeuwse ALMANAK

Miscommunicatie

Een garage in een dorp, er naast een boerenbedrijf-je, ze bijten elkaar niet. De boer komt de garage binnen en vraagt een van de monteurs „Wil je even komen helpen om te trekken?" De jongeman gaat meteen mee en is van plan zijn spierballen te gebruiken. Maar hij kijkt een beetje op zijn neus als hij op het erf komt. Niks auto of kar die ergens uit getrokken moet worden. De boer neemt hem mee naar de stal en wijst hem op de koe die daar ligt. „Kijk, je moet aan dat touw trekken, dat zit aan de pootjes vast, die koe moet kalveren." En waarachtig het lukt! Weer wat geleerd, weer eens iets anders dan een nieuwe accu monteren of een band verwisselen.

Colofon

Zeeuws Weerzien is een gratis krant vol verhalen over het Zeeland van de vorige eeuw. Om zelf te lezen, maar vooral als aansporing om samen met anderen herinneringen op te halen en zo interactie te bevorderen. De krant verschijnt 4x per jaar in een oplage van 40.000 exemplaren en wordt verspreid in heel Zeeland: in Zeeuwse bibliotheken, zorg- en welzijnsinstellingen, gemeentehuizen, musea, boekhandels, huisartspraktijken en bij diverse lokale ondernemers zoals supermarkten. Een actueel overzicht van distributiepunten evenals een digitale versie van de krant, treft u aan op onze website Zeeuwsweerzien.nl.

Uitgever
Stichting Zeeuws Weerzien: Voorzitter Frans van de Velde, Postbus 33, 4350 AA Veere; zeeuwsweerzien.nl; secretariaat@zeeuwsweerzien.nl
Redactie
Peter de Jonge (hoofdredacteur), Margreeth Ernens (website, eindredactie), Allie Barth, Peter Blom (Zeeuws Archief), Jan van Damme, Jan Dirk van Scheyen, Wim van Gorsel (ZB| Bibliotheek van Zeeland), Mieke van der Jagt, Louis Kesteloo (puzzel), Albert Kort, Jopie Meerman-Ottevanger, Danker Jan Oreel (cartoon), Ans van Nieuwenhuijze, Ali Pankow, Willem Staat, Peter Verdurmen, Rinus Willemsen (column).
Vormgeving
Leo Minnaard
Illustratie voorpagina
Doeken van Yan/ Maryanne van Winden
Advertentieverkoop
Origin Marketing, Ivo van der Velde
adverteren@zeeuwsweerzien.nl
Distributie
Truus Sepers:
distributie@zeeuwsweerzien.nl
Leesbijeenkomsten
Rina Cevaal
leesteams@zeeuwsweerzien.nl
Projectcoördinatie
Hanneke de Vroe
redactie@zeeuwsweerzien.nl

Bij het samenstellen van deze krant is met zorg getracht alle rechthebbenden m.b.t. beeld- en archiefmateriaal te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat (foto)rechten zijn geschonden, dan kunnen zij zich wenden tot de redactie via redactie@zeeuwsweerzien.nl

Verdwenen beroepen: de telefoniste

'Verkeerd verbonden'

„O sorry, dan ben ik verkeerd verbonden." Heel soms hoor je het nog wel eens als je opgebeld wordt door iemand die het verkeerde nummer heeft gekozen. Onbedoeld verwijst het naar de tijd dat er nog geen automatische telefooncentrales bestonden en alle gesprekken via telefonisten liepen.

door Wim van Gorsel

De beller moest dan tegen de vanuit het plaatselijke PTT-postkantoor werkende telefoniste (of centraliste, meestal een vrouw) zeggen wie hij of zij wilde spreken en die bracht met behulp van snoeren in een paneel de gewenste verbinding tot stand. De kosten van het gesprek werden door de telefoniste nauwkeurig geregistreerd en later in rekening gebracht.

Dokter

Voor sommige bellers was de telefoniste maar een hinderlijke sta-in-de-weg naar een snel gesprek. Zoals de dokter, die zo snel mogelijk geholpen moest worden omdat hij geen tijd te verliezen had, de burgermeester die als overheid voorrang claimde of de journalist die geen seconde kon wachten om een primeur door te geven. Daarentegen waren er ook bellers die geen haast hadden en de vriendelijke stem van de telefoniste op waarde wisten te schatten en een melancholisch gevoel overhielden aan de invoering van de volautomatische telefooncentrales. Zoals in Tholen in december 1959, waar gedwongen afscheid moest worden genomen van de bij velen zo geliefde juffrouw Janny.

Dode ding

De Eendrachtbode drukte op 31 december 1959 een lofzang af op juffrouw Janny, omdat ze vaak meer gedaan had dan alleen maar haar plicht. „Niet daarom alleen zullen we je missen. Maar óók en misschien wel vooral omdat we je prettige stem niet meer horen Janny (….) omdat we nu aan dat dode ding moeten draaien, dat dan toch opeens levend wordt."

Tot de tweede helft van de jaren vijftig kende ons land — met name in plattelandsprovincies als Zeeland — nog veel van deze zogenoemde handcentrales. Daarna gingen de technische ontwikkelingen snel en werd omgeschakeld op volledig automatische telefooncentrales. Via voorlichtingsavonden van de PTT werden telefoonabonnees alle ins en outs over het nieuwe systeem bijgebracht. Bellers konden nu via een kiesschijf zelf direct contact opnemen met degene die men wenste te spreken. De telefonistes in de telefooncentrales werden hierdoor overbodig en kregen vaak ander werk. In 1962 was het gehele Nederlandse telefoonnet geautomatiseerd. Daarmee was het het tweede land van Europa.

Opening van de telefooncentrale in Tholen omstreeks 1958. De centralistes zijn v.l.n.r.: onbekend, Geertje Bakker en Riet Engelvaart.
Foto Jacqueline Midavaine. ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 121189

Schouwen: in 1956 automatisch telefoneren

Telefoneren kon heel lang alleen via tussenkomst van een telefoniste die de verbinding tussen twee toestellen tot stand moest brengen door pluggen in de juiste aansluitingen te steken. Letterlijk handwerk.

Gaandeweg werd op het Nederlandse telefoonnet overgeschakeld naar automatisch bellen. Op de algemene vergadering van de stichting 'Nieuw Schouwen-Duiveland' in Haamstede kon voorzitter P. Heering vertellen dat de activiteiten richting P.T.T. resultaat hebben gehad. „Het hoofdbestuur van de P.T.T. heeft thans toegezegd dat Schouwen-Duiveland eind 1956 in het automatische telefoonnet zal worden opgenomen", aldus de PZC op 16 juli 1953.

Danker Jan Oreel

Post als menselijke verbinding

,,Post is de laatste vesting van de echte menselijke verbinding", las ik laatst ergens. Dan kan het bijna geen toeval zijn dat je net met de dochters van een postbode hebt gesproken over hun vader.

door Jopie Meerman en Wim van Gorsel

Postbode Henk Verkerke met zijn opvolgster. | Foto: archief Eendrachtbode

To Gores (1953) uit Arnhem en Plonie Duijnhouwer (1959) uit Scherpenisse hebben warme herinneringen aan hun vader Henk Verkerke, die als 14-jarige ging werken in het schildersbedrijf van zijn vader in Scherpenisse. Omdat het dorp al vier schilders had vond vader het beter dat zijn zoon iets anders koos. Dat werd in 1951 de PTT. Henk Verkerke werd postbode. In het zwarte uniform met rode biezen en koperen knopen, bijpassend overhemd en pet, groeide hij in de 36 jaar dat hij de post bestelde uit tot een bekende verschijning in het dorp en in de polders.

Boodschap

Zijn werk begon om zes uur 's morgens met het sorteren van de post (zetten, noemde hij dat) om daarna opgewekt per fiets met volle tassen op pad te gaan. Hij bracht ook de AOW rond en was een rijdend loket met postzegels en briefkaarten. Hij bezorgde telegrammen en nam post mee terug. En Henk was niet te beroerd af en toe een boodschap mee te brengen uit het dorp.
Bij zijn afscheid op 9 december 1987 kwamen tijdens de druk bezochte receptie de verhalen los. Hij hielp als er een koe moest kalven, een deur niet van het slot ging, een toiletbril moest worden vervangen of een zware weckketel moest worden getild.

In bikini

Ook toeristen konden op hem rekenen. Een bezoekster in bikini liftte op de brommer met de post mee. Belangrijk was de sociale controle. Henk, die zoals toen gebruikelijk een paar keer per dag bezorgde, zag alles. Omdat hij een eed had afgelegd was hij zeer discreet. Het werd gewaardeerd, vertellen de dochters. In de slachttijd en de decembermaand kwam hij altijd wel met lekkers thuis.
De herinneringen van Henk staan niet op zichzelf. De Middelburgse postbode Anton Schoenmaker, in 1956 in dienst gekomen als telegrambesteller, vertelde bij zijn afscheid in 1996 over zijn eerste jaar. ,,Alles werd toen nog op de fiets gedaan. Het was een erg strenge winter, overdag vroor het tien graden. Dan ging je 's avonds met een strijkijzer aan je voeteneinde slapen om weer een beetje op temperatuur te komen'.

Loebassen

De Thoolse postbode Dees Imandt verhaalde over één van de grote ergernissen op het platteland: waakhonden. ,,Er zaten loebassen bij. Die vraten je ballen er zowat af. Totdat ik hondenkoekjes aanschafte. Sindsdien zagen ze me graag komen. Ze stonden gewoon elke dag op me te wachten." Wel jammer dat invallers tijdens de vakantie niet op de hoogte waren van die truc. Ook al vanwege de gewilde ambtenarenstatus bleven veel postbodes van jongs af aan hangen bij de PTT om er vaak tot hun pensioen te blijven werken. Soms ging het postbodebestaan over van vader op zoon, zoals bij Middelburger Anton Schoenmakers. Ook zijn vader, opa en overgrootvader waren in dienst bij 'tante Pos'.

Briefjes in de klas

Natuurlijk konden we in de vorige eeuw ook communiceren in het klaslokaal, al was er toen nog geen mobiele telefoon met WhatsApp.

door Johanna Brouwer

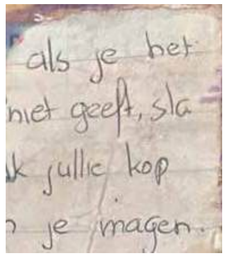

Op de middelbare school kletsten we om te beginnen volop, al werd dat niet altijd gewaardeerd door de docent. Alleen de docenten voor de vakken tekenen, gymnastiek, handvaardigheid en handwerken konden wel wat gepraat tijdens de les verdragen.

Stilte

Bij de overige vakken werd stilte tijdens de les verlangd. Om elkaar toch nog een beetje op de hoogte houden, schreven we briefjes naar elkaar die we stiekem doorgaven. Soms ging het net niet stiekem genoeg en zag de docent het. Dan waren de rapen gaar: het briefje werd hardop voorgelezen – wat vooral in het geval van roddel erg vervelend was – en er werd wat strafwerk uitgedeeld.

Literatuur

Hoogstaande literatuur bevatten die briefjes niet, meestal waren het praktische zaken zoals 'gaan we straks nog naar de stad' of 'vergeet niet naar Floris te kijken vanavond'. Soms was het een verkooplijstje van singletjes of lp's die iemand beu was.
Gelukkig heb ik er in een oude schoolagenda nog een paar gevonden.

Jongste postbode van Middelburg en omstreken gaat in de fout

door Allie Barth

Brieven van school aan ouders werden vaak meegegeven aan de leerlingen. Zoals die dag aan alle ruim dertig kinderen uit de tweede klas van de Gravenstraatschool in Middelburg.

Wij moesten die goed vasthouden en thuis onmiddellijk aan vader of moeder afgeven. Een klasgenootje dat bij mij in de bank zat vouwde een vliegtuigje van de brief en dat vond ik zo grappig dat ik zijn voorbeeld volgde.
Om half twaalf, een kwartier voor de andere klassen uitgingen, commandeerde juffrouw Casemier ons in de rij en niet echt muisstil liepen wij door de lange gang naar de voordeur. Mijn vader was er onderwijzer van de combinatieklas 5/6. Bij zijn lokaal aangekomen, rukte ik de deur open en smeet mijn vliegtuigje naar binnen onder de uitroep van: ,,De post!"

Consternatie

Ik zie tot op de dag van vandaag de leerlingen nog in hun bank zitten, luid lachend over de consternatie die ik bij mijn vader teweeg bracht. Hij maande op verhoogde toon tot stilte. Ik sloot gauw de deur weer toe. Toen mijn vader was thuisgekomen voor de warme middagmaaltijd deelde hij me mee dat ik mij, zodra ik weer op school was aangekomen, onmiddellijk moest melden bij het hoofd der school. Daar zou ik wel horen wat er zou gebeuren met ondeugende kinderen.

Bibberend

Bibberend klopte ik op de deur van de hoofdenkamer en wachtte totdat ik binnengeroepen werd. Ik moest voor het bureau van het hoofd gaan staan en kreeg te horen dat ik zo iets nooit meer mocht doen, anders zou het slecht met me aflopen.
Had ik er spijt van? Ja, meneer ik zal het nooit meer doen. Ga dan maar gauw naar je eigen lokaal. Oef, dat viel alles gelukkig mee. Maar postbode ben ik sindsdien nooit meer geweest.

Marien Swenne: Markante PTT-kantoorhouder

De speciale postzegel die Marien bij zijn pensionering van zijn familie kreeg.

'Een lange, eigenaardige man' en 'een magere, heel precieze vrouw', aldus typeerde schrijver, dichter en journalist voor Het Parool Ed Hoornik in november 1953 het echtpaar Marien Swenne en Sara Heule, die samen het PTT-kantoor in Ouwerkerk beheerden. ,,Een sublieme karakterisering", vindt hun zoon Kees Swenne (77) uit Noordwijk nu nog steeds.

door Ali Pankow

Marien Swenne met de koninklijke onderscheiding wegens zijn 40-jarig dienstverband bij de PTT. | Foto: Werkgroep Oud Ouwerkerk

Wat begint als een simpele vraag of hij iets over zijn herinneringen als kind in dat woonhuis annex PTT-kantoor kan vertellen, resulteert in een 10 pagina's dik onderzoek naar post, telegrafie, telefonie én dat kantoor op Ouwerkerk. Veel te veel dus voor een anekdotisch verhaal in Zeeuws Weerzien. Met respect voor de inzet blijft de oogst beperkt tot het duiden van Marien (1910-2007) en zijn onbezoldigd meewerkende vrouw Sara (1913-2000), die samen zo verbonden waren met communicatie in vroeger tijden.
Marien, opgeleid als onderwijzer, kwam in 1935 in dienst van de PTT. De baan van 'stationhouder' paste hem beter dan voor de klas staan. Hij was een man van regels en procedures. Het kantoor werd gevestigd in het huis van de Heules, zijn toekomstige schoonouders, in het pand aan de Ring, nu 32. Marien en Sara trouwden in 1939. Ze kregen zoon Kees (1947) en dochter Marie (1950). Naast kantoorhouder en hulpbesteller was er voor Marien veel werk voor telegrafie en telefoon, handbediend tot eind 1957.

Gëevacueerd

De Ramp in 1953 met ontwrichting van alles en iedereen betekende voor hun gezin het verlies van beide ouders en jongste broer van Marien, die alle drie verdronken. ,,Drie dagen later werden wij met een boot als gezin geëvacueerd. Het PTT- station bleef onbemand achter. Als gezin reisden we naar Roermond waar we onderdak kregen bij Wim, de broer van mijn moeder", memoreert Kees.
Op 7 juli keert Marien terug naar Ouwerkerk en gaat telefoondienst doen: specifiek telefonische oproepberichten. De stationhouder ontving via de telefoon een wat je nu 'terugbelverzoek' zou noemen. Dat terugbellen kon in de 'spreekcel' op het PTT-station. Zo zag journalist Ed Hoornik in november '53 het hoofd van Marien om de deur komen bij toenmalig burgemeester Koos Romeijn. Marien maakte met zijn hand een draaiende beweging.

Mist

Marien Swenne: een man van weinig woorden immers. Zo ontstond later ook het hilarische verhaal 'Verlaat wegens mist'. Door mist kwam de post vaak uren later omdat de pont van Anna-Jacobapolder naar Zijpe niet voer. ,,Goeiendag Merien, waerom bin je zo laete?" Een overbodige vraag want iedereen wist van de mist. Marien hield niet van geleuter. Hij maakte een kartonnen bordje met de tekst: 'Verlaat wegens mist' en hing dat op zijn rug en die draaide hij de vragensteller toe.

Marien ging in 1975 na veertig jaar met pensioen bij de PTT. Zijn familie bood hem een speciale postzegel aan. De frankeringswaarde luidt '65+40'. De kop van Marien staat er markant en gestileerd op. Het PTT-kantoor in Ouwerkerk sloot. Er kwam een rijdend postkantoor voor terug.

Postzegeltaal

Lezer Kees Stevense uit Middelburg herinnert zich nog uit het tijdperk van voor de telefoon dat er 'postzegeltaal' in zwang was. Geliefden die naar elkaar schreven, plakten een postzegel op zodanige wijze op de kaart dat er een 'geheime' boodschap werd meegestuurd. Of die echt geheim was valt te bezien, want er waren in die tijd prentbriefkaarten in omloop met een uitleg van die zogenaamde postzegeltaal. Het was daardoor waarschijnlijk eerder ludiek dan informatief.
Er werd ook ónder de opgeplakte postzegel geschreven, maar daar was niet veel ruimte. De afzender zette dan onder de tekst de afkorting: z.o.p. wat 'zie onder postzegel' betekent. Die mededeling beperkte zich doorgaans tot 'kusje' of 'hou van jou'.
Foto: Archief Kees Stevense

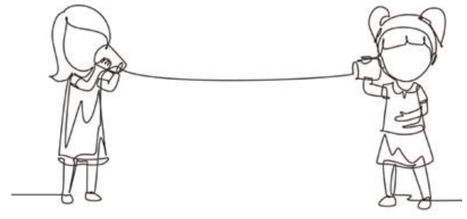

De bliktelefoon

Waarom we het deden, weet ik niet meer. Omdat iedereen het deed: contact leggen met de 'bliktelefoon'.

Je had er twee conservenblikken voor nodig en een lang stuk stevig touw of draad. In elk blik werd met een spijker een gat geslagen en het touw werd aan de binnenkant van elk blik met een knoop aan een spijker bevestigd.
Door het touw daarna strak te trekken kon je boodschappen inspreken die aan de andere kant te horen waren. Het strakke touw fungeerde namelijk als drager van de geluidsgolven.
Meestal stond je zo dicht bij elkaar dat je ook zonder die bliktelefoon een gesprek kon voeren, maar het werd een stuk spannender als je allebei in een andere ruimte stond. Dan was het net echt telefoneren.

Zeeuws-Vlaamse VERON-leden waren bij de herdenking van 80 jaar vrijheid in oktober met een stand aanwezig in de R.K. kerk in IJzendijke. | Foto Peter Verdurmen

Al meer dan een halve eeuw verslingerd aan de korte golf

Morse, wordt dat nog gebruikt joh? Zeker! Met het punt-streep-punt alfabet kom je tot in elke uithoek van de aardbol.
De Zeeuws-Vlaamse zendamateurs Adrie van Sorgen en Cor van Doeselaar kunnen er mee werken. De leek hoort enkel piepjes, zij letters. In morse wordt veel met afkortingen gewerkt, handig, anders zou je al snel, zelfs als geoefend telegrafist, de draad kwijtraken.

door Peter Verdurmen

Met de komst van internet heb je met een paar muisklikken contact met de andere kant van de wereld. Zendamateurs vinden dat geen uitdaging. Ze weten, als internet plat gaat ben je nergens. Met een aggregaat kunnen zij blijven zenden en ontvangen.

Antenne

Je herkent ze al van ver, aan de hoge antenne in de tuin. Als je in het buitengebied woont - Adrie van Sorgen in het Oude Land, Cor van Doeselaar in Turkeye, vlakbij IJzendijke - hoef je niet bang te zijn voor storende bebouwing.
Adrie en Cor kennen elkaar van school in Terneuzen, waar ze voor elektricien leerden. Met de toen opgedane kennis is het maar een kleine stap naar de wereld van zendamateurs. Het is bij uitstek een hobby voor techneuten.
Wil je gaan zenden en ontvangen dan dien je aan een aantal eisen te voldoen. Je moet examen doen bij de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur (RDI), vertelt Cor. De examenvragen hebben niet enkel betrekking op je kennis van de internationale regels, ook moet je kaas hebben gegeten van het correcte gebruik van radiozendapparatuur.

Domein

Cor en Adrie zijn net als de meeste zendamateurs lid van de Vereniging voor Experimenteel Radio Onderzoek Nederland (VERON), opgericht in oktober 1945. Korte golf is hun domein. Adrie weet waarom: voor de lange golf heb je een flinke draadantenne, die kan kilometers lang zijn, plus een groot vermogen nodig. Voordeel: er kunnen enorme afstanden worden overbrugd. Cor: ,,In 1923 werd met behulp van een langegolfzender van Radio Kootwijk voor het eerst contact gelegd met voormalig Nederlandsch Indië."
De bekendste zendamateur in Zeeland is zonder twijfel Peter Hossfeld uit Zierikzee. Bij de Watersnoodramp in 1953 bouwde hij in de werkplaats van z'n baas een flessenzender (hij gebruikte een wijnfles als spoel). Met de noodzender wist de Zierikzeese elektricien contact te krijgen met de buitenwereld, waarmee levens werden gered.

S.O.S. in morse

... - - -...

De scouting leerde in de jaren zestig de welpen en verkenners nog een belangrijke morsecode. Drie keer een kort signaal, dan drie keer een lang signaal, gevolgd door weer drie keer een kort signaal. Dat betekent Save Our Souls en dat kon je gebruiken als je in nood was.

Waarom we dat moesten weten snapte ik niet, want een apparaat om de signalen uit te zenden was er niet. Dat had de marconist aan boord van een schip wel en hij onderhield verbindingen met andere schepen en de vaste wal via deze morsetaal. Op 1 februari 1999 werd het beroep van marconist, ook wel radio-officier genoemd, officieel opgeheven. Het systeem verdween langzaam maar zeker door de komst van satellietverbindingen.

Meeluisteren

De Zeeuws-Vlaamse zendamateurs onderhouden nauw contact. Iedere zondagmorgen spreken ze elkaar via de ether: de VERON-leden melden zich om klokslag 11.30 uur op de 145.00 Mhz voor een gezellige babbel. Wil je meeluisteren? Dat mag!

Gaat het deze zendamateurs om de techniek of de contacten met andere zend-enthousiastelingen van over de hele wereld? Het antwoord: de ruim honderd jaar oude radiotechniek vormt de bron van hun passie. Adrie: ,,Het is en blijft natuurlijk leuk om met totaal vreemden te communiceren. Gisteren sprak ik op de kortegolf nog een Roemeen. Ook met Amerikanen heb ik regelmatig contact. Het is en blijft bijzonder."

Gezellig met de trein. | Foto: Spoorwegmuseum

Wat mis ik het praatje in de trein

door Mieke van der Jagt

Ondanks alle communicatiemiddelen die we nu hebben, mis ik toch het avontuurlijkste van allemaal: het praatje in de trein. Al jaren heeft de treinreis voor mij alle glans verloren.

Voor het eerst onderweg naar mijn kamer in Rotterdam voelde ik me een soort kosmopoliet: helemaal alleen in de trein op weg naar iets belangrijks. In Lage Zwaluwe zakte er een oude man tegenover mij neer. Achteraf schat ik hem ongeveer 50. Het was bloedheet en hij had een grote herenzakdoek - knoopjes in alle vier de puntjes - op zijn hoofd. In Dordt wist ik al dat hij bij zijn moeder pruimen ging plukken. Het mens was ziek en alleen en hij maakte zich grote zorgen om haar. Ze wilde niet naar een bejaardenhuis en hij gaf haar groot gelijk; maar ja. In Rotterdam wist ik alles van hem.

Huwelijksaanzoek

Op een van die wekelijkse reisjes heb ik ook nog eens een huwelijksaanzoek gehad. Ook een ouwe man. Had zijn huisje vrij, een redelijk inkomen en er werd weinig van mij verwacht. Ik denk dat hij dacht: een groot wuuf, die zal wel kunnen koken. Hij was kennelijk blind want hij opende de conversatie met: ,,Juffrouw wat hebt u een mooie bruine ogen." Die zijn dus blauw.

Om op school te komen, moest ik dagelijks van Rotterdam naar Delft. Een keer kwam ik terecht tegenover een man met één heel groot oor. Dat oor was de reden dat hij elke week naar het ziekenhuis in Leiden moest. Een heel gezellig iemand. Ik zocht hem elke week op of hij mij. De laatste keer was zijn vrouw erbij, die ik eigenlijk al kende. Zij mij ook, bleek. Ze gingen voor een uitslag die ik nooit heb kunnen vernemen, het was inmiddels vakantie.

Contactlens

Voor die tijd was ik al, samen met een vriendin, in Europa op pad geweest. Voor 220 gulden kon je met de NBBS twee weken heel Europa door. Ergens in Zwitserland kwamen we Gary tegen. Nog nooit had ik iemand gezien die helemaal van boven tot onder getatoeëerd was. Gary was een Schot, ergens van een eilandje waar volgens hem maar één dag per jaar de zon scheen. Misschien maar goed ook want hij had onder de tattoos de doorzichtige huid die bij zijn rode rasta hoorde. Toen wij instapten was hij zijn contactlens aan het zoeken.
Tot Verona hebben we helpen zoeken maar niks gevonden. Hoewel hij onderweg was naar Venetië, is hij toch tot Rome bij ons gebleven. Alle schunnige liedjes die er in het Schots bestaan, hebben we van hem geleerd. Het was ook heel handig omdat hij als ervaren backpacker alle goedkope slaapplaatsen in een boekje had opgeschreven. Het zijn die talloze vluchtige vriendschappen die ik mis nu iedereen in zijn telefoon kruipt zodra hij gaat zitten.

Een praatje met de conducteur in 1957. | Foto Spaarnestad

Zeeland is - een beetje - de bakermat van de praatpaal

We kunnen het ons bijna niet meer voorstellen, maar een jaar of tien geleden stonden er langs de Nederlandse rijkswegen nog een paar duizend praatpalen. De Zeelandbrug was eertijds een van de eerste plekken in ons land waar de praatpaal opdook.

door Jan Dirk van Scheyen

Wie kent 'm niet? Het opvallende gele apparaat langs de weg dat uitkomst bood als je was gestrand door autopech of anderszins in nood verkeerde. Een druk op een knop en je werd direct verbonden met de hulpdiensten. In 2017 ging na tientallen jaren trouwe dienst de stekker uit het ooit ingenieuze communicatienetwerk van de praatpalen.
Aan hun ontstaansgeschiedenis zit een Zeeuws tintje. Want al in 1965 werden op de Zeelandbrug - toen nog Oosterscheldebrug - twintig praatpalen geplaatst. Het waren palen, bekroond met een grote ronde bovenkant, een speciale constructie die de zender op de paal omhulde en zo zout geen kans gaf de elektronica aan te tasten. De praatpalen werden in de volksmond al snel 'kletskoppen' genoemd.

Nieuwe generatie

In die dagen was de praatpaal een nog vrij onbekend verschijnsel. In 1960 was een proef uitgevoerd met twaalf praatpalen naar Duits ontwerp langs Rijksweg 13 tussen Den Haag en Rotterdam. De twintig bolvormige praatpalen waarmee bijna zes jaar later de net geopende Oosterscheldebrug werd uitgerust, waren alweer een verbeterde versie. In haar editie van 12 maart 1966 wijdt de PZC een artikel aan de Wegenwacht, waarin ook de kletskoppen op de vijf kilometer lange Zeeuwse brug worden belicht. Ik sta hier op de Oosterscheldebrug en m'n auto doet het niet meer, citeert de krant een op de brug gestrande weggebruiker die via de kletskop contact heeft gelegd met het Wegenwachtstation van de ANWB aan de Noord-Bevelandse kant van de brug. Zou u misschien kunnen helpen? Ja? O, ik heb over een kwartier een afspraak in Goes. Zou u die voor me kunnen afzeggen? Ik heb hier het telefoonnummer...

Zoemertje

En warempel, de gedienstige verkeerswachter aan de andere kant van de lijn zegt de afspraak van de man netjes af, meldt de krant. De inmiddels gewaarschuwde wegenwacht weet intussen exact waar die moet wezen, want in het station kan de verkeerswacht zien bij welke paal de pechvogel staat, omdat iedere paal zijn eigen zoemertje en lampje heeft.
In 1968 besluit het kabinet de uitrol van een landelijk praatpalennet financieel mogelijk te maken. Philips mocht deze paal ontwerpen. De kletskop is dus verder niet meer op grote schaal toegepast. Het model zou in de jaren zeventig nog wel zijn verkocht aan Kroatië en Hongarije. Het kan verkeren... decennialang waren ze onmisbaar, vandaag de dag is de praatpaal een overbodig reliek geworden uit een vervlogen tijd. Want iedereen heeft een mobieltje, waarmee je zelf in een vloek en een zucht hulp kunt regelen bij pech onderweg.
Enkele praatpalen zijn geschonken aan het DAF-Museum in Eindhoven of omgebouwd tot openbaar watertappunt en laadpaal voor elektrische auto's.
En de kletskoppen?
Tja, die vind je alleen nog in het koekschap van de supermarkt...

Een automobilist met pech roept via een 'kletskop' op de Zeelandbrug de hulp in van de ANWB Wegenwacht. Foto: ANWB

Een wegenwacht van de ANWB aan het werk bij een 'kletskop' op de Zeelandbrug in de jaren zestig. | Foto: ANWB

Televisie-telefoon

Weinig mensen hadden begin jaren vijftig al een telefoon en het aantal televisiebezitters was nog klein. Dat je kon telefoneren en elkaar meteen kon zien was in 1952 dus nog onbekend.

Terwijl we nu, waar ook ter wereld, met ons mobiele telefoontje een videogesprek kunnen voeren, was dat destijds nog een droom.
Nou ja, droom: er werd al wel aan gewerkt. Het Zeeuwsch Dagblad meldde op 28 augustus van dat jaar op de voorpagina dat dit 'vernuftige apparaat' te zien was op de Nationale Radio Tentoonstelling in Londen.
Een vrouwelijke televisie-ingenieur voerde op de beurs zo'n beeldgesprek met haar collega. Handig, vond de krant, want je kon meteen zien of je verkeerd verbonden was. ,,Men kan elkaar vriendelijk toelachen en knipoogjes geven. Verder kan men niet gaan. Maar wie weet wat in de verre toekomst nog mogelijk is. De technici kunnen veel."

Bij regen hing de vlag uit

Johan Antheunisse uit Middelburg dacht bij het thema 'communicatie' onmiddellijk aan het Openluchttheater in Park Toorenvliedt in Middelburg. Dat werd destijds aangemerkt als het mooiste openluchttheater van Nederland.

Er waren toneelvoorstellingen, maar in de zomermaanden ook optredens van bands. Zo ging hij naar de groep die bekend was van het liedje: Ik heb geen zin om op te staan.
Wanneer door weersomstandigheden een optreden niet kon doorgaan werd dit kenbaar gemaakt door tussen 17.00 en 18.00 uur vlaggen op de Lange Jan uit te hangen. Een duidelijke manier van communiceren. Een foto van Lange Jan met vlaggetjes is niet te vinden. Daarom maakte Johan er zelf maar eentje. Een echte neppe dus.

Moderne verbindingen in vervlogen tijden

Elke vernieuwing zien we als hypermodern. Steeds heb je het gevoel dat het niet veel beter kan. Dat geldt zeker voor onze communicatie. Een brief of pakje versturen deed je op het postkantoor, waar een beambte de post zorgvuldig afwoog en portokosten in rekening bracht. Bellen ging via een telefooncentrale en later automatisch, zonder tussenkomst van een centraliste. Radio- en telegraafverbindingen werden handmatig tot stand gebracht. Wachten op een brief en de opwinding als in de gang de telefoon rinkelde. Het ging veel langzamer dan nu, maar wat waren we gelukkig toen. Medewerkers van ZB|Bibliotheek van Zeeland doken in de Beeldbank Zeeland en diepten bijzonder materiaal op.

Na de Watersnoodramp in 1953 was overduidelijk dat Zierikzee een goede moderne draadloze verbinding nodig had. Op de foto uit dat jaar apparatuur van de draadomroep en mobilofoondienst in het PTT-kantoor. Rechts zendamateur Van de Bosch. De apparatuur op plank v.l.n.r.: meetzender, hoogfrequentveldsterktemeter, luidspreker en testkastje; links op de tafel 'Link' zender/ontvanger Pye.
Collectie Jan Bruijns. ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 48888

De postbode bezorgt in Vlissingen de enveloppen met een bericht over de grenswijziging in 1959.
Fotoarchief PZC. ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 123153

Bij de opening van het postkantoor in Oostburg kwam burgemeester Kornelis Hoekzema in 1958 een pakket aan het loket afgeven. Dat werd op de geijkte Berkel-weegschaal gewogen.
Fotoarchief PZC. ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 58

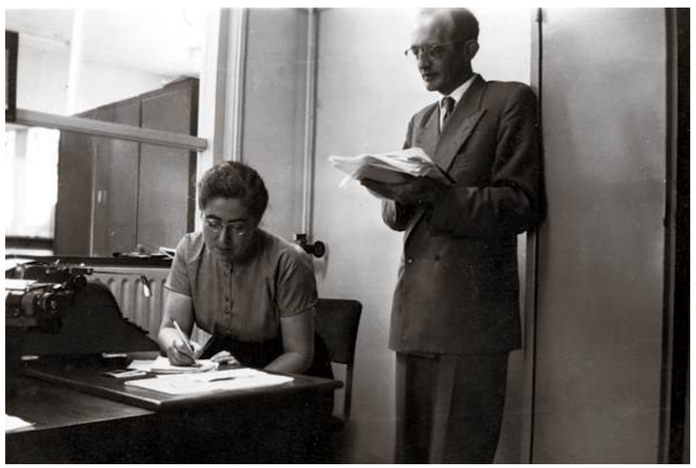

De heer J. Peene van het bouwbedrijf Louwerse & De Priester in Middelburg geeft op kantoor een brief op aan mejuffrouw Stiene de Visser.
Collectie Simonse Biggekerke. ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 90980

Feest bij de de familie H. Drijdijk op hofstede Weltevreden onder Driewegen (Z.B.). Hier werd in oktober 1959 de 50.000ste telefoonaansluiting in het telefoondistrict Breda (West-Brabant en Zeeland) gerealiseerd. Het was nummer 347 van het net Ovezande. De aansluiting was gratis en men kreeg bovendien een grote taart.
Fotoarchief PZC. ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 120491

Een vrouwelijke postbode. Dat was nieuws in 1964. De Beeldbank Zeeland heeft haar foto, maar weet niet wie of waar het is. Misschien kunnen de lezers van Zeeuws Weerzien dit mysterie oplossen.
Fotoarchief PZC. ZB|Beeldbank Zeeland, rec.nr. 151867

Onder de wapens

Wie zijn militaire dienstplicht moest vervullen kreeg per brief een oproep. Het overkwam, net als alle dienstplichtige jongens, ook Roger Blaakman uit Nummer Een. Hij moest zich melden bij de Generaal Kromhoutkazerne in Tilburg.

door Roger Blaakman

Met het spoorboekje stippelden mijn ouders de reis uit.
Die begon bij de bushalte van Nummer Een, een gehucht bij Hoofdplaat, waar ik eerst bij de chauffeur een kaartje moest kopen. De bus had vertraging en de reden werd mondeling meegedeeld. Een losgebroken paard liep in de mist over de weg. Oh ja, en er was brand geweest bij de petroleumboer. Dat nieuws kreeg ik gratis.
Aangekomen in Breskens kocht ik bij het loket van de boat al een hard kartonnen treinkaartje. Voor de pont zelf hadden wij een boatkaerte met pasfoto. De behulpzame medewerker van de PSD vertelde dat ik in Roosendaal moest overstappen. In de salon van de veerboot zaten mensen gezellig met elkaar te praten of er werd een kaartje gelegd. Studenten van de kweekschool, die dat jaar pedagogische academie was gaan heten, namen het huiswerk met elkaar door. Ongestoord, want niemand werd gebeld of zat op een schermpje te kijken.
In de trein lagen op de banken en in de bagagerekken volop kranten die uitgestapte reizigers op dit eindstation hadden achtergelaten. Ik las een van die kranten, anderen hadden een lees- of puzzelboek. Wie niets bij zich had keek naar buiten en liet het landschap aan zich voorbijtrekken. De dames die in Arnemuiden instapten spraken luid. Op zangerige toon werd de hele coupé op de hoogte gesteld van alles wat er in Erremuu gebeurde.

Telefooncel

Bij het overstappen in Roosendaal kocht ik een koffie bij de koffieleurder op het perron en in Tilburg liep ik als eerste naar de telefooncel om, met de kwartjes die ik thuis al in mijn broekzak had gestopt, mijn ouders te bellen dat ik goed was aangekomen. Omdat ze niet opnamen, gaf ik het bericht door aan de buren. Hun nummer vond ik in een van de vele telefoonboeken, die vastzaten in een kantelbare houder.

Drie weken

Nadat de kazernepoort zich op 16 september 1968 achter mij sloot kon niemand mij meer bereiken. Ik stuurde nog wel een ansichtkaartje met een postzegel van 12 cent erop naar mijn ouders. Het enige levensteken. Na drie weken mocht ik voor het eerst met verlof en sprak ik ze weer in het echt.

Roger Blaakman als soldaat.

Tranen van emotie na de bedrijfsmusical

In 2015 gaf personeel van Zeeland Refinery een concert in de Schouwburg in Middelburg, samen met zangeres Marjon van Iwaarden. (Foto Archief Gerrie Groesser)

Er is een jaar geweest dat je bij Zeeland Refinery tijdens de pauzes op de gekste plaatsen groepjes zingend personeel kon tegenkomen. Gewoon op de gangen, in vergaderzalen of in de brandweerkazerne. De verklaring voor dat opmerkelijke gedrag? Er werd geoefend voor de bedrijfsmusical.

De voormalige en huidige voorzitter van de personeelsvereniging, Gerrie Groesser (links) en Theo Postma. (Foto Zeeuws Weerzien).

Gerrie Groesser, oud-voorzitter van de personeelsvereniging van van Zeeland Refinery, heeft een gouden tip voor bedrijven in de provincie. Als je de onderlinge band van je personeel wilt verstevigen moet je een musical over je onderneming laten schrijven en die door eigen personeel laten uitvoeren. ,,Je lacht met elkaar en je laat na de uitvoering tranen van emotie vloeien", herinnert hij zich. De huidige voorzitter, Theo Postma, weet: ,,Je staat met je collega's op het toneel voor 350 man. Dan stel je je kwetsbaar op, want maandag kom je die mensen op het werk weer tegen."

Onderlinge band

De onderlinge band versterken. Dat motto huldigt de raffinaderij in Vlissingen-Oost al meer dan 50 jaar. Het werd zó belangrijk gevonden dat de personeelsvereniging al was opgericht nog voordat het toenmalige Total in 1974 officieel in bedrijf werd gesteld. De vereniging groeide uit tot een soort evenementenbureau dat het hele jaar rond festiviteiten organiseert.

Theo Postma (supervisor IT) opent een bestand op zijn computer en laat de indrukwekkend lange lijst aan activiteiten zien die in 2024 werden gehouden. ,,Dat zijn er toch wel zo'n twee of drie per maand", meldt hij trots. En: voor elk wat wils, want de illusie dat je één evenement kunt organiseren waar iedereen gelukkig van wordt hebben ze niet. Of het moet de tweejaarlijkse feestavond van Zeeland Refinery zijn, die de personeelsvereniging namens het bedrijf organiseert.

Klooster

Postma herinnert zich zo'n feest toen hij net in dienst (2006) was en het feest werd gehouden in hotel 't Klooster van Rilland. Met een geweldig luxe buffet, een dansvloer met een dj, een goochelaar en een lasershow. ,,Ik had zoiets nog niet eerder bij een bedrijf meegemaakt."

Het is, vertelt Groesser (na een dienstverband van 39 jaar nu gepensioneerd security shift coordinator), in de loop der jaren wel iets lastiger geworden om bijzondere activiteiten te bedenken. ,,De mensen hebben al zoveel." Dat doet een beroep op de creativiteit van de acht bestuursleden. ,,Allemaal verschillende types waardoor er een grote variëteit aan activiteiten is", zegt Postma.

Auschwitz

Dat loopt uiteen van kerststukjes maken bij bloemisterij Wisse in Heinkenszand, waar vooral partners op af komen (,,Drie avonden, 100 deelnemers", aldus Postma), het jaarlijkse Sinterklaasfeest voor de kinderen, een reis naar Krakow (met een bezoek aan het voormalige concentratiekamp Auschwitz) tot de voetbalwedstrijd Nederland-IJsland.

"Allemaal verschillende types waardoor er een grote variëteit aan activiteiten is"

Het bestuur bestaat uit vrijwilligers die per jaar één dag verlof krijgen, bijvoorbeeld om als begeleider mee te gaan met een uitstapje naar de Efteling of te helpen bij een jeugdkamp aan het Veerse Meer met abseilen, vlotten bouwen, kanovaren en een nachtelijke zoektocht. De personeelsvereniging deinst er niet voor terug om de grootste reizen te organiseren. Gerrie Groesser glimt van trots als hij vertelt over de trip naar Moskou (,,Toen dat nog kon"). Theo Postma kijkt al vooruit naar een wijnreis naar de Elzas. Dankzij een bijdrage van de onderneming blijven de kosten behapbaar.

Pubquiz

Maar het hoeft niet altijd zo groot. Ook naar de pubquiz in de Goederenloods in Goes keken de 80 deelnemers verlangend uit. Vooral ook omdat er een team van het management had ingeschreven onder de naam 'Simply the best'. Dat wilden ze nog wel eens zien...

Begrijpelijk dat 99 procent van alle personeelsleden en contractors voor € 3,50 per maand lid zijn. En behalve deze activiteiten zijn er nog onderafdelingen: golf, fietsen, vissen, hardlopen, sloeproeien, zeilen en voetballen met collega's. En niet te vergeten de hobbyclub, waar werknemers voor een laag bedrag materiaal (tot aanhangers, steigers en behangstomers toe) kunnen huren. Dat ze nog tijd hebben om te werken bij Zeeland Refinery is een wonder.

Zeeland Refinery bestaat 50 jaar!

Alweer een halve eeuw is in Vlissingen-Oost een Zeeuwse raffinaderij. In 1974 was Total Raffinaderij één van de eerste bedrijven in het Sloe-gebied. Sinds 2011 draagt het bedrijf de naam Zeeland Refinery. Ter ere van het gouden jubileum wordt Zeeland Refinery dit jaar in 'Zeeuws Weerzien' in de spotlights gezet. Deze keer gaat het over de actieve personeelsvereniging.

Spannende correspondentie met meisjes achter het IJzeren Gordijn

Vraag iemand van onder de dertig jaar eens wat een penvriend(in) is en je krijgt de meest kolderieke antwoorden. Voor de jeugd lijkt het zelfs een woord uit het vreemde-woordenboek.

door Albert Kort

De ouderwetse brief is vervangen door de nieuwe taal van de sociale media. Kort en haastig. Geen zorgvuldig geformuleerde zinnen, maar korte steekwoordjes. Belangrijk is dat de ontvanger zo snel mogelijk reageert op het bericht. En dat gaat met WhatsApp sneller dan met een brief.
Jammer, want wat heb ik in mijn jeugd veel brieven geschreven. Het liefst aan meisjes uit landen achter het IJzeren Gordijn, want dat was spannend. Via een radioprogramma kwam ik achter de namen en adressen van jongedames die zaten te snakken naar een penvriend(in) uit het Westen, voor hen vaak de enige manier om met westerlingen in contact te komen.
Ik wilde weten hoe het leven er daar uitzag. Een paar jaar lang heb ik gecorrespondeerd met twee vriendinnetjes uit Tsjecho-Slowakije. Uren was ik bezig met het schrijven van wat de 'perfecte brief' moest zijn. Eenmaal verzonden begon het lange wachten op het antwoord. Soms kwam dat binnen een paar dagen, maar bij brieven uit het Oostblok werd je geduld vaak flink op de proef gesteld.

Met Lida, een meisje uit Brno heb ik lang gecorrespondeerd. Tientallen brieven wisselden we uit. Ze vertelde ronduit over de politieke situatie in haar land zonder een blad voor de mond te nemen en dat getuigde van moed.

De Tsjechische penvriendin van Albert Kort (tweede van rechts in rode trui). Links twee vrienden van haar (rivalen?) en rechts nog een vriendin. De foto is gemaakt tussen 1975 en 1980 in haar huis/flat. | Foto: archief Albert Kort

Censuur

Haar brieven moeten door de censuur zijn geglipt, want de envelop die ik van Alena, mijn penvriendin uit Bratislava, ontving en waarin een grammofoonplaatje van een bekende Tsjechische popartiest was bijgesloten, was door de douane opengemaakt en bereikte mij pas na een week of zes. En dat terwijl Alena het beleid van haar regering de hemel inprees.
Aan de correspondentie met beide dames kwam plotseling een einde. Naar de reden kon ik slechts gissen. Hadden ze kennis aan een jongen uit eigen land? Of was het voor Alena mijn passfoto die ik in een van mijn laatste brieven had meegestuurd? Ik zal het antwoord nooit te weten komen en eerlijk gezegd hoef ik dat ook niet.

Intiemer

De nostalgie naar ouderwetse brieven blijft echter. Een brief leest tenslotte anders dan een berichtje via de sociale media. Het vóelt anders. Het is intiemer, persoonlijker dan een WhatsApp-verjaardagswens. Aan dat laatste maak ik me overigens zelf ook vaak schuldig.

Luchtpost voor zeevarenden: Geen brieven waar je rooie oortjes van kreeg

In de provincie Zeeland met sinds mensenheugenis een Hogere Zeevaartschool in Vlissingen, woonden veel families met een zeevarende en ontstonden ontelbare romances van jonge meisjes die als een blok vielen voor zo'n stoere zeeman met een indrukwekkend uniform.

door Peter de Jonge

Maar zodra die het zeegat koos, betekende dat brieven schrijven. Familie, vrienden en verliefden penden epistels vol op speciaal flinterdun luchtpostpapier dat door het geringe gewicht niet al te veel postzegels vergde.

Zachte blauw

Anita den Hollander uit Middelburg keek als 17-jarige altijd vol opwinding uit naar de postbode, die hopelijk een blauwe envelop door de brievenbus liet glijden. Niet het harde zakelijke blauw van de Belastingdienst, maar het zachte blauw van luchtpost. Ze had een vriendje op de grote vaart en schrijven was de enige manier om met elkaar in contact te staan.

,,Toen ik een jaar of 16, 17 was vroeg een vriendin of ik mee wilde naar het kerstbal van de blikken, zoals we de zeevaartscholieren toen noemden. Ik ging mee, danste met een jongen en bam... ik had verkering. Toen hij ging varen als machinist, was hij maandenlang weg. Reizen naar Zuid-Amerika. De brieven die ik schreef stuurde ik naar de maatschappij, Ned-Lloyd. Die zorgde er dan voor dat het naar een kantoor ging op de eerstvolgende bestemming van zijn schip."

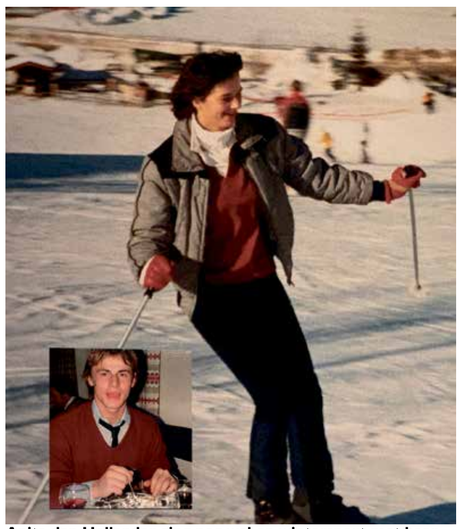

Anita den Hollander ging nog wel op wintersport met haar zeevaartscholier, maar maakte de verkering uit via een luchtpostbrief. | Foto's: Archief Anita den Hollander

Rode oortjes

Wat ze zoal schreef ? ,,Vooral wat ik meemaakte hier. Ik woonde toen in Oostkapelle. Veel te vertellen had ik dus niet, maar hij wel. Want hij kwam in al die verre steden. Het was allemaal heel onschuldig, hoor." Geen brieven die je met rooie oortjes las, volgens Anita. ,,Nee, ik was geen zondige Zeeuwse." Toch stuurde ze er eentje waar haar vriendje héél stil van werd. Haar laatste. De brief waarin ze het uitmaakte. ,,Want mijn leven hier ging door en ik ontmoette een andere jongen." Terwijl zij al weer lekker aan het feestvieren was, maakte de luchtpostbrief de lange reis over de oceaan en werd pas weken later geopend in de hut van dat vriendje. Zijn reactie, die ook weer een tijd onderweg was, luidde dat hij daar geen rekening mee had gehouden. Toch vatte hij het sportief op en kwam later zelfs nog naar haar bruiloft.

'Lieve jongen'

Culinair adviseur Allard Tuitel (66) uit Bruinisse was in de jaren 70 als dienstplichtige hofmeester bij de Koninklijke Marine aan boord van de onderzeebootjager Hr. Ms. Overijssel. Zijn moeder was een fanatieke brievenschrijfster en stuurde hem regelmatig berichten die begonnen met 'Lieve jongen, hoe gaat het met je?'

Probleem was dat marineschepen tijdens NAVO-oefeningen van enkele maanden altijd op volle zee waren. ,,Beetje lastig voor de PTT om langs te komen", zegt Allard. ,,De brieven gingen naar Den Helder, vanwaar ze naar bevoorradingsschepen werden gebracht die een helikopterdek hadden. Midden op zee werd proviand in een mand aan een kabel bij ons aan boord gebracht en daar zat ook de post bij."

Telefoontje

Terugschrijven deed hij niet. De oefeningen duurden maar enkele maanden en zijn antwoord zou toch pas aankomen op het moment dat zijn schip alweer de thuishaven binnenliep. Ook als de reis werd verlengd, bijvoorbeeld omdat de onderzeebootjager een van spionage verdacht visserschip moest volgen, kon hij dat niet laten weten. ,,Wel kregen ze thuis een telefoontje van de marine dat ik langer weg zou blijven. Als ze dan vroegen waarom, luidde het antwoord: dat mogen we niet zeggen."

Puzzel nummer 23: Communicatie

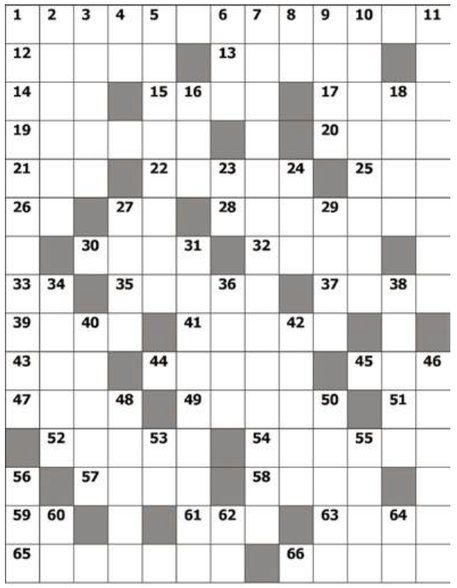

48	12	50	2	56	61	54	29	7	26	15

© Louis Kesteloo

Horizontaal

1 codetaal **12** elektronische post **13** buurland van Duitsland **14** rond en dik **15** weg met bomen **17** koeienverblijf **19** sportman **20** ver (in samenstellingen) **21** rivier (Spaans) **22** taart **25** vis **26** water in Friesland **27** zangnoot **28** computerapparaat **30** diepe snijwond **32** deel van een trap **33** televisie **35** houten schoeisel **37** deel van een boom **39** dokter **41** oxide **43** streling **44** vuilnisbelt **45** grootvader **47** niet vroeg **49** holte onder de arm **51** Europese Commissie **52** inkerving **54** het Oosten **57** jongensnaam **58** berggeel **59** omroepvereniging **61** domoor **63** ploegsnede **65** uitstekend **66** notie, begrip.

Verticaal

1 communicatiemiddel voor doven **2** ontroering **3** groet **4** kippenproduct **5** onwettig **6** graafwerktuig **7** tussenschakel in de intermenselijke communicatie **8** hectoliter **9** overschot **10** elektronische snelweg **11** spoedbericht **16** Griekse onheilsgodin **18** soort agave **23** Binnenlandse Strijdkrachten **24** voertuig **27** traag **29** vogelverblijf **31** walkietalkie **34** verzoek **36** plaats in Limburg **38** Europees gebergte **40** driekroon **42** krachtig **46** druk bezig **48** hoog gebouw **50** koosnaam **53** plus **55** god van de liefde **56** sprookjesfiguur **60** voorbij **62** ora . . labora **64** zangnoot.

Puzzel mee en win

Stuur uw oplossing inclusief uw adresgegevens vóór 14 maart 2025 naar **puzzel@zeeuwsweerzien.nl** of Postbus 33, 4350 AA Veere. Onder de goede inzenders verloten wij drie boeken over een Zeeuws thema, ter beschikking gesteld door ZB Bibliotheek van Zeeland. Als unieke hoofdprijs kunt u het recent verschenen boek 'Geen cent teveel hoor' winnen, over 130 jaar Zeeuws Meisje Margarine, geschreven door Peter de Jonge (tevens hoofdredacteur van Zeeuws Weerzien) en ter beschikking gesteld door uitgeverij Het Paard van Troje. Wilt u kans maken op de fraaie klederdrachtpop, ter beschikking gesteld door lezeres Ineke Buiter uit Veere, geef dit dan s.v.p. aan bij uw inzending.

Mooie toevoeging aan verzameling

Meester Henk uit Brouwershaven houdt van geschiedenis en dan vooral geschiedenis van mensen en van zijn geboortedorp Kerkwerve. Al ruim 50 jaar bewaart hij foto's, krantenknipsels, rouwbrieven en allerlei wetenswaardigheden over Kerkwerve en haar inwoners in albums. Het zijn er inmiddels zoveel dat zijn kast te klein wordt.

De hoofdprijs van puzzel 21 van Zeeuws Weerzien – het boek 'Goed Zeeuws, Goed Bont – een foliant boordevol Zeeuwse tradities' van Jeanine Dekker van Jan van Broekhoven – kan er nog net bij en is meer dan welkom bij Henk Kesteloo (67). Het boek werd ter beschikking gesteld door uitgeverij Het Paard van Troje.

Meester Henk staat ook bekend als 'de meester op klompen'. ,,Ja, ik draag heel graag klompen, al vanaf de kleuterschool."

Henk is onlangs met pensioen gegaan als basisschoolleerkracht. ,,Eerst werkte ik 34 jaar in Brouwershaven aan de School met de Bijbel, maar die sloot in 2015. De afgelopen 8 jaar werkte ik in Zierikzee als leerkrachtondersteuner en de laatste maanden stond ik voor de klas in groep 3. Dat was heel leuk."

Redacteur Margreeth Ernens overhandigt 'meester Henk' het boek Goed Zeeuws, Goed Bont. | Foto: Hanneke de Vroe

,,Een zo'n klein meisje vroeg me of ik haar opa wilde worden. En een jongetje wilde weten of ik zelf opa ben. Nee dus. Hij vroeg: 'Waarom heeft u dan het gezicht van een opa?' Geef daar maar eens een antwoord op."

Bibliotheekbus

Henks moeder, een krasse dame van 90 uit Kerkwerve, haalt Zeeuws Weerzien op de fiets bij de rijdende bibliotheekbus en neemt dan meteen een exemplaar voor Henk mee. Hij leest er graag in en lost meteen de puzzel op. Sinds hij met pensioen is heeft hij veel tijd voor 'zijn archief'. ,,Ik heb ook mappen met oudere geschiedenis, maar de laatste 50 jaar hou ik dus álles bij uit Kerkwerve. Lekker knippen en plakken, die albums zitten vol met verborgen schatten. Ik begon er eigenlijk al mee als elfjarige. Toentertijd kwam er nog iemand met een bericht aan de deur als iemand was overleden. Die berichten bewaarde ik en op een dag had m'n moeder die weggegooid. Dat was de enige keer in mijn leven dat ik ruzie met haar had. Sindsdien bewaar ik alles in albums." Henk heeft ook een hele lijst met bijnamen van mensen uit Kerkwerve, 'want dat was vroeger traditie'.

Prijswinnaars puzzel 22

Wij ontvingen veel enthousiaste reacties op de vorige puzzel, met compliment aan puzzelmaker Louis Kesteloo. De juiste oplossing was: Hoek-Kloetinge-Goes. De volgende goede inzenders krijgen het boek 'Dichter bij Cats' thuisgestuurd, ter beschikking gesteld door ZB Bibliotheek van Zeeland: Mevr. Van Gameren, Sirjansland; Mevr. Jansen, Tholen; de heer London, Gouda. De streekdrachtpoppen, ter beschikking gesteld door Moniek Doppegieter uit Vlissingen, zijn gewonnen door mevr. De Looff uit Middelburg. Wij nemen contact met u op voor de overhandiging van deze prijs. De extra prijs, het boek 'Van Raas tot Rico – onbekende verhalen over bekende Zeeuwse topsporters' (geschreven door Peter de Jonge en Wim van Gorsel), ter beschikking gesteld via onze digitale nieuwsbrief (wordt ook abonnee via www.zeeuwsweerzien.nl), is gewonnen door de heer F. de Burger uit Koewacht.

Vanaovond Prijskaorten

Rinus Willemsen uit Biervliet is een van de streektaalspecialisten in Zeeland. Speciaal voor Zeeuws Weerzien klimt hij in de pen.

Twas in dezen tied van 't jaor. Op 'n zaoterdagmiddag. 't Bleef mao mistig en daor was weinig te zien in de straote. Me stoengen mee een groepje van messchiens tien of twaolf joengers bie mekaore op de Markt. As wudder ons vervelende dan reejen me altied nao de Markt. Dan kwam je altied wel den êên of den anderen tegen.

In de vèrte 'ôôrende wudder 'em al die middag ankommen: Jôôsje Mechielsen. Eigenlijk stond ie te boek als Joost, mao dat zei gêên mèns in Biervliet. Vroeger was tie bode gewist. Nêê, nie van de post, maor van pakjes en zô. Bode-riejer. Most je een zak appels naor je neef in Terneuzen stieren, dan vroeg je dat aan Jôôsje. Dan kwam tie mee z'n vrachtwaogentje die bie joe thuus op'aolen. Je betaolende 'em en dan brocht ie die appels op dinsdag naor Terneuzen. Op een andere dag reej tie naor Oôstburg. Soms nam tie ook voor joe wat mee. 'n Taofel, gerdienen of een pak klêêraoge voor den êên of anderen middenstander.

Nao z'n pensionerieng was tie omroeper geworren. Jao, zô gieng dat toen. Nie dat ie 'n zwaore stemme 'ao. Bel nêê. Je most goed luusteren as tie deu 't durp stappende. In z'n êêne 'and een belle. In z'n anderen 'n papiertje.

Op ielken 'oek van de straote bleef tie staon en las tie op, wat tie thuus op z'n briefje 'ao geschreven.

Wudder zaogen 'n kommen en goengen bie 'em staon. Nieuwsgierig as me waoren. Noe wille hie natuurlijk ook weten, wat voor nieuws die zei. Luuster maor even:

Vanavond is 't prijskaorten bie Baordemaoker. Vele mooie prijzen. Dieverse vette 'aonen. Beginnen om half achte. Allicht kwaomen d'r wat mènsen naor buuten en vroegen an Jôôsje wat d'r gaonde was. Weer pakte hij zijn vefrommeld briefje uut z'n broekzak en las het ver'aal voor. ,,Das niks voo mie", zei 'n oud mannetje mee een vlêzig gezicht, ,,geef mie maor 'n runderlapje." Die sloeg z'n dasse nog 's om z'n nikke en keek de straote in. Tegen 'n buurvrouwe die ook nao buten was gekommen riep tie: ,,Neele, 't is om 'n ouwe 'aone. Niks voo joe?" Wat ze terugriep, was slecht te verstaon, mao 'joe stommen ouwe vint' docht ik nog te 'ôôren.

Wudder als joengers die ons verveelenden die zaoterdagmiddag liepen mee Jôôsje mee en wieren wat klierig. As Jôôsje begon te bellen, rienkelden ienkele gasten mee udder fietsbelle. Ook toen die z'n ver'aol begon te vertellen. Jôôsje kwam t'r glad nie boven uut. Die pakkende z'n zaddoek, snoot z'n neuze en pakkende z'n briefje. Dan begonnen de fietsbellen weer. Wat een lawaoi! Noe goengen alle deuren open. Alle, allì, bienao alle. 'n Paor vinters riepen tegen ons: ,,Joenges 'ou noe 's op. Me kunnen glad niks verstaon." Toen wier 't stille, "êêl stille. En Jôôsje? Die begon zijn ver'aol en zei op 't leste: ,,Bedankt joengers. 'k Kan in 't vervolg m'n belle noe wel thuuslaoten..."

Kiek, zô kan 't ook ee?

Geheime communicatie van de oorlog

Het moet in 1965 zijn geweest, twintig jaar na de oorlog. In de derde klas van de lagere school kregen we dan ook geschiedenisles over de Tweede Wereldoorlog. De meester vertelde ons op een middag over de verschillende communicatiemiddelen die toen werden gebruikt.

door Margreeth Ernens-Abrahamse

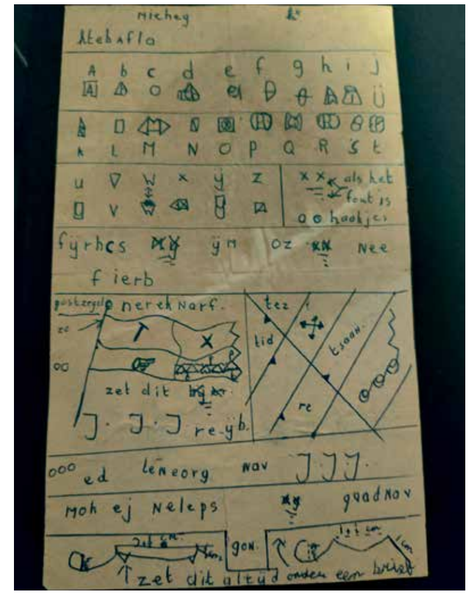

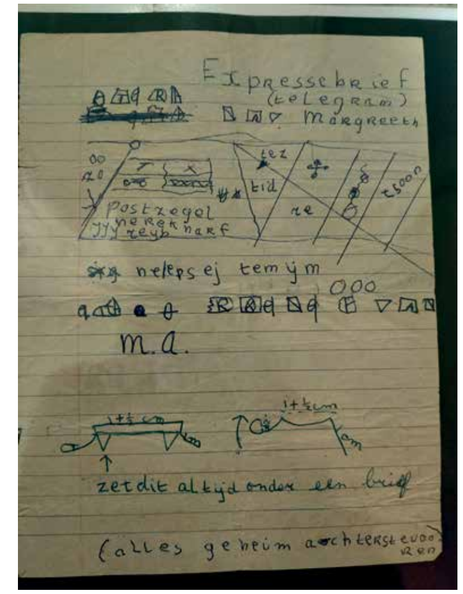

Je had natuurlijk Radio Oranje, 'De stem van strijdend Nederland', een radioprogramma van de Nederlandse regering in ballingschap in Londen. Koningin Wilhelmina sprak het volk via dit medium vaak toe. De radio-uitzendingen werden ook gebruikt om codeberichten voor het verzet in Nederland door te geven zoals 'Bericht van Bob voor Jan: blijf op de plaats waar je bent'. De Duitse bezetter had het luisteren naar Engelse zenders verboden en later de bevolking verplicht alle radio-ontvangers in te leveren. Toch waren er nog heel wat radio's waar velen in het geheim naar luisterden. Tijdens de oorlog werd de morsecode kort-kort-kort-lang gebruikt voor de letter V van Victory. Morsecode werd vooral op schepen gebruikt, maar ook gevangenen in het Oranjehotel in Scheveningen tikten morsecode tegen de leidingen om met elkaar 'te praten'.

Was ophangen

Ook op andere manieren werd toen op creatieve manieren gecommuniceerd. Het is bekend dat onderduikers die op het land aan het werk waren, aan de manier waarop de was buiten hing konden zien of het veilig was of dat er Duitsers in de buurt waren. Hingen de hemden bijvoorbeeld ondersteboven, dan was het beter om weg te blijven.

De Enigma (Grieks voor raadsel) was een elektromechanische codeermachine, waarmee berichten werden gecodeerd in andere lettercombinaties dan het origineel, die vervolgens weer terugvertaald werden door een identieke machine. Tijdens de oorlog werden na lange tijd de Enigmacodes van de Duitsers gebroken, waardoor het verloop van de oorlog drastisch werd beïnvloed.

Mijn vriendje Jan-Joost en ik vonden al dat geheime codeschrift superinteressant. Dat konden wij ook! Dus stelden wij onze eigen geheime code samen om elkaar briefjes in de klas te sturen. Zelfs 'onze enigma' – onze basiscode - was in een soort geheimschrift: alles stond in spiegelbeeld. De meester onderschepte onze briefjes nogal eens, maar tot zijn ergernis kon hij er niet veel mee. We hebben ons geheime codeschrift niet lang gebruikt want het was een heidens karwei om een regel tekst te produceren. Maar leuk was het wel om de meester voor een raadsel te zetten.

Kerstpost van wildvreemden

Begin 1965 kreeg ik twee kaarten. Eén van een bijna 86-jarige vrouw uit Nederland en één van een twaalfjarige jongen uit Bulgarije. Zij waren een reactie op de kaarten die ik op de openbare ulo in Zierikzee maakte en die als kerstgroet via het Jeugd Rode Kruis werden uitgezet. En blijkbaar over heel Europa werden verspreid.

door Ans van Nieuwenhuijze

Het Nederlandse antwoord, van mevrouw A. Heijse, is in een mooi oud handschrift en in oude spelling geschreven: 'B.A. Hart. dank voor je mooie kaart (wat een mooie kleuren) met goede wenschen; ik hoop ook op een goed '65 voor je. Weet je wat zoo grappig is? Mijn overleden man is in Z'zee geboren. Zijn familie woonde in een oud patriciërs huis aan de haven. Verhuisde later naar Middelburg; hij werd daar advocaat, waar ik als zijn vrouw sinds de eerste jaren van 1900-1944 woonde. Toen overleed hij.

Ik ken mooi Z'zee en Schouwen dus heel goed. En in Brouwershaven was een zwager V. Adrichem Boogaert daar burgemeester.

Ik ben al bijna 86 jaar!!! Ga je goed. A-Heijse-v (onleesbaar)'

De tekening, die als illustratie bij dit stukje is afgedrukt, kwam van een twaalfjarige jongen uit Bulgarije. Hij schreef zijn naam en adres en dat hij twaalf jaar is, zowel in het cyrillische als het Arabische schrift en in het Bulgaars en het Frans.

De kaartenactie van het Rode Kruis is al geruime tijd geleden is gestaakt.

In de oorlog liet men de molens spreken

door Willem Staat

Ook molens speelden een rol in de communicatie. Een daarvan was De Hulsters Molen in Schoondijke. Deze diende tijdens de Tweede Wereldoorlog als seinmolen. De wieken werden in een bepaalde stand gezet als er sprake was van onraad, bijvoorbeeld wanneer er Duitsers in aantocht waren.

Draaide de molenaar de wieken in een afgesproken stand, dan wisten onderduikers die in de buurt op het land werkten dat ze een veilig heenkomen moesten zoeken.

Karel Malcorps, die nieuwjaarsdag 2023 overleed op de leeftijd van bijna honderd jaar, werkte tientallen jaren op het windgemaal van Schoondijke. Hij vertelde in een documentaire dat het verzet tijdens de Slag om de Schelde via de wieken van de Schoondijkse molen inlichtingen verschafte aan de Geallieerden die op afstand naderden. De Duitsers hadden niets in de gaten...

Even wennen aan 'dat ding'

door Ali Pankow

De verhalen binnen de familie leerden mij dat het voor mijn schoonmoeder in Zierikzee destijds nogal wennen was met 'dat ding'. Ze doelde dan op de telefoon. Zodra hij rinkelde, deed ze direct haar schort af. Alsof er uit het niets plotseling visite in huis stond.

Ook het telefonisch doorgeven van de boodschappenlijst voor de slager was volkomen nieuw voor haar. Ze noemde keurig haar bestelling op, wenste de slager nog een prettige dag en hing vrij plechtig de hoorn op. Om hem daarna meteen weer op te pakken en te zeggen: ,,O, ja en ook nog een kilo gehakt."

Elke week een brief van oma

,,Ik laat jullie weten dat wij nog goed gezond zijn". Met deze woorden begon vrijwel elke brief die mijn oma uit Sint-Annaland wekelijks schreef aan haar dochter, mijn moeder, in Middelburg.

door Wim van Gorsel

Hoe druk het in de kolenzaak van mijn opa ook was, voor het schrijven van een lange brief maakte ze altijd tijd. Meestal op de zondagavond.

Toen mijn moeder een aantal jaren geleden overleed vond ik een pakketje met ruim tweehonderd brieven die door mijn beide Thoolse oma's eind jaren vijftig en begin jaren zestig naar mijn moeder waren gestuurd. Omdat ik altijd erg geïnteresseerd ben in familiegeschiedenis kwamen we overeen dat ik de doos met oude brieven zou krijgen.
De inhoud van de brieven is zeker niet spectaculair en er worden geen geheimen onthuld. Toch geven de schrijfsels een aardig inkijkje in het dagelijks leven van gewone mensen eind jaren vijftig.

Laatste nieuwtjes

Naast de halfjaarlijkse schoonmaak, de gezondheid en het weer waren vooral de wetenswaardigheden rond haar drie zonen de vaste briefonderwerpen van oma uit Sint-Annaland. Ook de laatste nieuwtjes uit het dorp werden steeds overgebriefd aan haar (enige) dochter.
Ook mijn andere Thoolse oma (uit Sint Maartensdijk), schreef regelmatig, maar deed dit niet via een brief (drie postzegels van vier cent), maar via de goedkopere briefkaart, waarvoor zij maar vier cent porto moest betalen. Een probleem bij de briefkaart was wel dat de schrijfruimte zeer beperkt was. Mijn oma loste dit echter op door steeds beknopter en kleiner te gaan schrijven. Zo kwam de boodschap toch over, zal ze gedacht hebben.

Landbouwer

De berichten van mijn beide oma's hadden verschillende karakters.
Mijn oma uit Sint Maartensdijk was getrouwd met een kleine landbouwer met één hectare pachtland. Haar verhaaltjes gingen vaak over de stand van zaken op het land. De aardappel- en uienprijzen, de droogte, onkruid, de op handen zijnde ruilverkavelingen, de verwachte opbrengst; het vormt de kern van de inhoud van de brieven uit 'Smerdiek'.

Afgezien van de inhoud van de brieven is opvallend hoe fraai het handschrift van de schrijfsters was. De fraai gekrulde medeklinkers en consequent cursief geschreven zinnen overheersen. Hoewel mijn grootouders alleen lagere school hadden gevolgd kun je zien dat er aan 'schoonschrijven' heel veel aandacht was besteed.

Via de buren

Aan het schrijven van een wekelijkse brief kwam geleidelijk een einde. Vanaf de jaren zestig deed de telefoon langzaam zijn intrede en de pen bleef steeds vaker in de kast liggen. Die telefoon werd trouwens in het begin alleen in noodsituaties gebruikt. Zoals bij het overlijden in 1962 van één van mijn schrijfoma's. Omdat wij nog niet over een telefoon beschikten werd het nieuws via onze buurman, een politieman, overgebracht. Die had vanwege zijn werk al wel zo'n toestel. Het nummer weet ik nog uit mijn hoofd. Dat van mijn opa trouwens ook. Gek hè?

De marifoon ontsloot de binnenvaart

door Margreeth Ernens

Het drukke scheepvaartverkeer in Europa noopte begin jaren zeventig tot de introductie van de marifoon, een zendontvanger om te communiceren over korte afstand. Klaas Kleine (72) uit Terneuzen is zijn hele leven binnenvaartschipper geweest.

,,Vroeger stond er iemand voorop als uitkijk. Sinds de jaren vijftig hadden binnenvaartschepen wel een spreekverbinding van voorop naar de stuurhut, maar er werden ook handgebaren gebruikt. Eigenlijk ging je gewoon op de gok de haven uit, dat wordt nu helemaal begeleid."
Klaas herinnert zich de introductie van de marifoon nog goed. ,,Het was een grote vooruitgang, een vorm van ontsluiting van de binnenvaart. Je kon via bepaalde stations ook telefoneren, niet overal maar alleen in havens. Dat moest je speciaal aanvragen en kostte een hoop moeite. Het was ook ingewikkeld, want je kunt alleen praten als je een knop indrukt. Degene aan de andere kant kon dan niets zeggen. Je moest ook steeds 'over' zeggen voordat je de knop weer losliet."

Marifoon. Foto S.J. de Waard, Wikimedia

In tegenstelling tot de zeevaart gebruikte de binnenvaart weinig seinvlaggetjes. ,,Op de Rijn hesen we een blauwe vlag als je langs de 'verkeerde' wal voer. Dat is tegenwoordig een blauw bord."
De marifoon werd verplicht om aan boord te hebben zodat er met de havens, sluizen en bruggen kan worden gesproken. ,,Je moet een marifoon-examen doen en een zendvergunning aanvragen. Voor dat examen moest je het NAVO-spellingsalfabet leren: Alfa, Lima etc. ", vertelt Klaas.

Kletskanaal

Ook onderling hebben de schepen contact sinds de marifoon er is. ,,Kanaal 10 wordt gebruikt om van schip naar schip te praten, kanaal 77 is het 'kletskanaal', maar dat moet je maar beperkt doen, je moet er ook geen rare dingen zeggen natuurlijk."
Als er een haven of sluis wordt genaderd meldt de schipper zich met de naam van het schip. ,,Wij weten de kanaalnummers wel uit ons hoofd. Havens of sluizen die dicht bij elkaar liggen, gebruiken verschillende kanalen, maar het overlapt elkaar toch nog wel. Dat is verwarrend en irritant. Vroeger moest je op iedere sluis lengte en lading van het schip persoonlijk doorgeven, maar tegenwoordig wordt dat digitaal van sluis tot sluis doorgestuurd. Alleen als je de grens passeert, moet je het opnieuw doorgeven. Ze zien je aankomen, we passeren de sluis en daarna wordt de informatie weer gewist."
Een binnenvaartschip heeft minimaal twee marifoons aan boord, zegt Klaas. ,,Eentje is afgestemd op het navigatiekanaal en eentje op de haven of sluis waar je naar toe vaart. Tegenwoordig is het makkelijker door het AIS (Automatisch Identificatie Systeem), want een schip krijgt een labeltje, zodat iedereen jou ziet varen op de kaart, met afmetingen en snelheid. Als je op de kaart een tegenligger ziet aankomen, kun je die meteen aanroepen en afspraken maken."

Wat weet u er nog van?

Wilt u reageren op een artikel uit deze krant?
Stuur uw reactie naar redactie@zeeuwsweerzien.nl of Postbus 33, 4350 AA Veere. Komt er een herinnering bij u op naar aanleiding van één van onze bijeenkomsten? Ook die ontvangen wij graag.

Dankuwel mevrouw

Mijn tante, verloskundige met een eigen praktijk, schafte begin jaren 50 een automatische telefoonbeantwoorder aan. Toen ze bij haar moeder, mijn oma was, liet ze haar kennis maken met dit nieuwe fenomeen. Oma luisterde aandachtig, zei "dank u wel mevrouw" en zei vervolgens tegen mijn tante "het leek wel of jij dat was".
Cobie Souman, Middelburg

Tijdsverschil

Wij woonden in de eerste helft van de jaren '50 in Australië en alle contacten met Nederland liepen toen nog heel moeilijk. We belden heel af en toe met de ouders van mijn moeder, mijn opa en opoe.
Wij hadden echter zelf geen telefoon en opa en opoe ook niet. Daar werd wat op gevonden.
Wij stuurden een brief naar een bedrijfje dat een eindje verderop van opa en opoe zat en dat al wel telefoon had. In de brief stond wanneer we zouden gaan bellen en dan zouden opa en opoe daar naartoe gaan. (De post deed er toen trouwens ook nog een paar weken over om op de plek van bestemming te komen). Wij telefoneerden vanuit het postkantoor in Geelong, Victoria. Maar we moesten natuurlijk wel rekening houden met het tijdsverschil! Dat hield in dat wij 's nachts naar het postkantoor liepen, daar was dan een telefoon voor ons gereserveerd zodat wij opa en opoe in Zeeland overdag konden bereiken. Iedereen was dan blij en geëmotioneerd, want op zo'n grote afstand hadden we toch stemcontact gehad! Ik moet nog regelmatig aan toen denken, als ik nu gewoon met het mobieltje contact houd........
Frederika R. de Vries, Middelburg

De Rijkstelefoon: het lijkt wel prehistorie

Mijn beroep was in 1950 telefoniste bij de Rijkstelefoon in Rotterdam. De Rijkstelefoon, Telegrafie en Telex waren gevestigd in het grote Postkantoor. In die tijd kon men alleen lokaal bellen.
Als je met een andere plaats wilde bellen, had je een telefoniste van de Rijkstelefoon nodig om de verbinding te maken. Het gevraagde gesprek werd genoteerd en later werd je teruggebeld als de verbinding gemaakt was en vervolgens doorverbonden.

We werkten met 400 telefonistes in continudiensten en hadden 2 telefooncentrales. Om de gesprekken die aangevraagd werden te noteren - wat in tempo moest - leerden we alle afkortingen van plaatsen, dat ging sneller, dus werd Broek op Langedijk als BOL genoteerd.
Zoals op de foto te zien is, was de werkplek van de telefonisten verdeeld: aan de zijkanten werden de verbindingen gemaakt en in het midden werden de aanvragen genoteerd en later voorgesorteerd voor de collega's. Het lijkt nu een verhaal uit de prehistorie.
Op zondag begin februari 1953 had ik dienst. Doorgaans was het rustig omdat banken en zakenlui dan niet belden, maar die morgen werd het een gekkenhuis. Iedereen zocht verbinding met het getroffen gebied in Zeeland. Toen wisten wij in Rotterdam nog niet direct wat er aan de hand was, tegenwoordig weet je gelijk wat er in de wereld gebeurt.
Inmiddels woon ik 35 jaar in Zeeland en heb geleerd hoe groot de impact van de Watersnoodramp is geweest op de mensen.
Ik ben nu bijna 92 jaar en leef met een computer, tablet en smartphone. Er is in mijn lange leven veel veranderd, maar bij een verjaardag schrijf ik nog een gezellige brief en dat wordt nog altijd erg gewaardeerd.
Lies van Strien - de Visser, Heinkenszand

Meer tekst, meer postzegels

Stuurde je vroeger een kaart, dan moest je extra frankeren wanneer je er ook tekst bij schreef. Daarom schreef je meestal alleen je naam op de kaart. Ik heb nog heel veel oude kaarten bewaard. Destijds adresseerde men de kaart heel compact. Zoals naar familie van mij in Kloetinge. Alleen de naam en de plaats, en dat kwam gewoon aan!
Mevr. Verdonk, Middelburg

Schoon schort

Mijn oma kreeg als een van eersten in het dorp telefoon. Dat was even wennen voor iedereen. De hulp in de huishouding, die zij destijds had, was ervan overtuigd dat wanneer de telefoon overging en je de hoorn opnam, de persoon aan de andere kant van de lijn jou kon zien. Daarom duurde het steevast heel lang voordat zij opnam, omdat zij eerst een schoon schort wilde omdoen.
Mevr. Leeflang, Dongen

Uit volle borst!

Al minstens 75 jaar bewaart mevrouw Franke uit Veere een bijna vergaan papiertje, met daarop de tekst van het clublied van haar voormalige korfbalvereniging. Niet dat zij dat als geheugensteuntje nodig heeft, want tijdens de leesbijeenkomst van Zeeuws Weerzien zong zij de tekst uit volle borst én uit het hoofd:

'VKV is een club waar je trots op kunt zijn, overal goed bekend
eerlijk in 't spel en nooit ruw of gemeen, waar je een sportclub aan kent.
Sport staalt de spieren en 't houdt er ons fit -
en korfballen is iets waar leven in zit.'

Van de schuur naar de woonkamer

Toen bij ons thuis de eerste telefoon werd geïnstalleerd, hing deze in de schuur. Later werd hij verplaatst naar de gang. Dat was best handig, want dan kon je lekker op de trap zitten wanneer je een gesprek voerde. Maar duurde dat gesprek wat langer en moest er iemand uit ons gezin naar de wc, dan was dat best lastig!
Uiteindelijk kwam het toestel in de woonkamer terecht. Maar toen moest iedereen muisstil zijn wanneer er werd gebeld, zodat het gesprek niet werd gestoord.
Adri Franke, Veere

Goed aangekomen

Het was in de zomer van 1957 dat ik vanuit Hoedekenskerke bij een oom en tante in Rotterdam ging logeren, samen met mijn zus, 7 en 9 jaar.
We werden in Goes op de trein gezet en in Rotterdam haalde de familie ons op.
We hadden beloofd om even te bellen dat wij goed waren aangekomen. Nu hadden we thuis wel telefoon, maar mijn oom en tante niet. Daarom zouden we de broer van mijn oom vragen om even naar ons huis te bellen. Maar aangekomen was alles zo spannend en we zagen zoveel nieuwe dingen, dat we dit helemaal waren vergeten en de volgende dag was de broer van mijn oom eerst naar zijn werk.

Pas tegen de avond belde hij mijn ouders maar de lijn gaf continu een bezettoon. Uit ongerustheid belden mijn ouders stad en land af en hadden zelfs de politie ingeschakeld. Die kwam nog poolshoogte nemen. Uiteindelijk zijn mijn ouders bereikt, maar dat heeft dus wel twee dagen geduurd.
Corrie de Jonge, Hoek

Communicatie tussen zeeschepen

Bij het onderwerp communicatie in de vorige eeuw, moet ik denken aan hoe de communicatie van en naar zeeschepen verliep door middel van radiotelefonie.
Een radio-officier (telegrafist) maakte met de seinsleutel middels morse seinen verbinding om zo berichten tussen schepen onderling of landstations (b.v. Scheveningen Radio) uit te wisselen. Dit alles werd mogelijk gemaakt met zend- en ontvangstapparatuur die aan boord in het radiostation stond opgesteld.
Ron Castel

Nog veel meer herinneringen van lezers leest u op onze website **www.zeeuwsweerzien.nl** onder het tabblad 'van lezers'.

Veel leesplezier!

Samen lezen en herinneren

Uitnodiging

Wat weet u er nog van?
We zijn tegenwoordig gewend aan het gemak van een mobiele telefoon om iemand eventjes te bellen, of aan de snelheid van de computer om wat op te zoeken... Maar hoe ging dat vroeger? Hoe brachten wij elkaar toen van nieuwtjes op de hoogte? Zeeuws Weerzien is op zoek naar úw herinneringen aan bellen vanuit de telefooncel of misschien wel met de telefoon van de buren. En wie weet heeft u nog een lang bewaarde handgeschreven (!) brief van die ene speciale persoon... Wij horen uw verhalen graag!

Geef u op voor een bijeenkomst
Kom langs op één van de locaties verspreid over Zeeland. Vrijwilligers van Zeeuws Weerzien zijn aanwezig om u welkom te heten met een kopje koffie of thee. Zij gaan graag met u in gesprek over het thema van deze krant. Uw herinneringen vormen een goede aanvulling op de Zeeuwse verhalen die wij verzamelen.

Toegang
De toegang is gratis. Neem gerust een kennis of buurman/buurvrouw mee. Op sommige locaties vragen wij een vrijwillige bijdrage voor een kopje koffie of thee.

Aanmelden
U bent altijd welkom, maar bij voorkeur horen wij graag of wij op uw komst mogen rekenen. Dit kan op de volgende manieren:
- Stuur een e-mail aan Rina Cevaal via leesteams@zeeuwsweerzien.nl (vermeld duidelijk de locatie waar u naartoe komt en met hoeveel personen)

OF
- Vul onderstaande bon in en stuur deze in een gefrankeerde envelop aan: Zeeuws Weerzien, Postbus 33, 4350 AA Veere

Kijk op www.zeeuwsweerzien.nl/leesteams voor actuele informatie en (nieuwe) bijeenkomsten bij u in de buurt.

Naam: _____

Telefoonnummer (voor noodgeval, niet verplicht): _____

Ik kom met .... persoon/personen naar de bijeenkomst:

ZEEUWS-VLAANDEREN

Bibliotheek Hulst
Vismarkt 1, 4561 AZ Hulst
- ❍ **maandag 29 januari, 14.00 uur**
- ❍ **maandag 17 februari, 14.00 uur**
- ❍ **maandag 17 maart, 14.00 uur**

Buurthuis de Triangel
Korte Kerkstraat 26, 4531 CL Terneuzen
- ❍ **donderdag 13 maart, 13.30 uur**

BEVELANDEN

Villa Ter Weel
Joannaplantsoen 1, 4462 AV Goes
- ❍ **donderdag 9 januari, 13.30 uur**

De Vroone Kapelle
C.D. Vereeckestraat 74, 4421 CE Kapelle
- ❍ **dinsdag 18 februari, 15.00 uur**

SVRZ Erasmuspark
Troelstralaan 160, 4463 XZ Goes
- ❍ **dinsdag 18 februari, 10.30 uur**

Inloophuis
Poelvoordestraat 1, 4431 BP 's -Gravenpolder
- ❍ **donderdag 4 maart, 14.00 uur**

Stichting Ouderenzorg Noord-Beveland Amaliahof
Stichting Ouderenzorg Noord-Beveland
- ❍ **vrijdag 7 maart, 14.00 uur**

Bibliotheek Kapelle
Vroonlandseweg 49, 4421 BW Kapelle
- ❍ **donderdag 20 februari, 15.00 uur**

Cederhof
Cederlaan 94421 BZ Kapelle
- ❍ **donderdag 20 maart, 13.00 uur**

WALCHEREN

ZB Bibliotheek van Zeeland
Kousteensedijk 7, 4331 JE Middelburg
- ❍ **woensdag 22 januari, 14.00 uur**
- ❍ **dinsdag 18 februari, 14.00 uur**
- ❍ **woensdag 19 maart, 14.00 uur**
- ❍ **dinsdag 15 april, 14.00 uur**

Dorpshuis Ons Dorpsleven/ Theater De Verwachting,
Dorpsstraat 22-24, 4389 TP Ritthem
- ❍ **woensdag 5 februari, 15.00 uur**

Korenmaat
Kapellestraat 27, 4351 AL Veere
- ❍ **vrijdag 7 februari, 14.00 uur**

SVRZ De Kreek
Krekepad 37, 4361 JJ Westkapelle
- ❍ **woensdag 26 februari, 10.15 uur**

Bibliotheek Vlissingen
Spuikomweg 7 4381 LZ Vlissingen
- ❍ **woensdag 26 februari, 15.00 uur**

SCHOUWEN-DUIVELAND

Bibliotheek Burgh Haamstede
Julianastraat 22, 4328 AS
Burgh-Haamstede
- ❍ **donderdag 6 februari, 14.00 uur**

Bibliotheek Zierikzee
Hatfieldpark 1, 4301 XC Zierikzee
- ❍ **vrijdag 21 februari, 14.00 uur**

Van kletscorner tot verteltafel

In heel Zeeland gaan vrijwilligers van Zeeuws Weerzien in gesprek met ouderen om hún herinneringen aan het thema van onze krant te vernemen. Er komen steeds nieuwe locaties bij. Zo kunt u ons vanaf nu ontmoeten in de bibliotheek in Burgh-Haamstede. Op veel plekken is onze leesbijeenkomst een terugkerende activiteit geworden, zoals De Vroone in Kapelle (foto).
Soms wordt er een andere naam aan gegeven. In de bibliotheek in Kapelle heet het 'De Kletscorner'. In Veere 'De vertel- en luistertafel'. Hoe dan ook bent u van harte welkom om aan te schuiven op één van de locaties!

Wij zijn op zoek naar u!

Onze vrijwilligersorganisatie zoekt gastheren en - vrouwen die 4x per jaar willen helpen bij de begeleiding van lees-/herinneringsbijeenkomsten. U werkt daarbij altijd in een team van twee vrijwilligers, zoveel mogelijk in uw eigen regio. Reis- en onkosten worden vergoed. Ook kunt u deelnemen aan informatieve bijeenkomsten.
Vindt u het zelf ook leuk om over vroeger te praten? Bent u iemand die anderen graag op hun gemak stelt en een leuke, sociale middag wilt bezorgen? Dan is deze functie misschien iets voor u. Neem contact op met Rina Cevaal (leesteams@zeeuwsweerzien.nl) voor meer informatie.

De activiteiten van Stichting Zeeuws Weerzien worden financieel ondersteund door:

Provincie Zeeland
Oranje Fonds
VSBfonds, iedereen doet mee
Monuta Helpt
Stichting Het R.C. Maagdenhuis
Lions Club Vlissingen
PZC

Steun ons!

Zeeuws Weerzien komt tot stand dankzij de inzet van louter vrijwilligers én financiële ondersteuning door een aantal fondsen en subsidiegevers. Deze financiële bijdragen zijn echter van tijdelijke aard.
Om de krant ook in de toekomst gratis te kunnen blijven aanbieden, is uw hulp van onmisbare waarde. Dat kan op twee manieren.

Door middel van het plaatsen van een advertentie in de krant (neem contact met ons op via adverteren@zeeuwsweerzien.nl voor de diverse mogelijkheden) of door middel van een donatie via IBAN NL37 RABO 0336 2762 73 t.n.v. Stichting Zeeuws Weerzien. Uw gift wordt volledig ingezet voor de vormgeving, productie en verspreiding van de krant.

Zeeuws Weerzien is ANBI genoteerd – uw gift is aftrekbaar van de belasting. Overweegt u een goed doel te steunen? Wij zijn blij met iedere bijdrage.